

Veliko največjih rek sveta izvira v gorskih mokriščih.

Gorska mokrišča zajemajo, zbirajo in postopno oddajajo padavinske vode, staljeni sneg in led. Kot takšna oskrbujejo in uravnavajo vodo za vsa povodja, zato jim pravimo tudi "vodni stolpi" sveta. Gorski viri nam dajejo kar pol sladke vode, ki jo ljudje porabimo za pitje, namakanje, kmetijstvo, industrijo in vodno energijo. Poplave, suše, izginjanje ledenikov in zelo spremenjeni padavinski vzorci od nas zahtevajo, da pri gospodarjenju z gorskimi mokrišči začnemo upoštevati njihovo neprecenljivo vlogo.

Soča

Mrtvica

Mokrišč brez vode ni.

Mokrišča oddajajo vodo v vodni krog in s tem omogočajo življenje rastlinam, živalim in ljudem na širšem območju. Slovenija je bogata z vodnimi viri, vendar je v preteklosti z regulacijami vodotokov in osuševanjem zemljišč voda hitro odtekla iz pokrajine. Če hočemo vodo zadržati, moramo paziti na svoja dejanja.

Z urejanjem zemljišč izgublamo dragocena območja.

Ena od posledic posegov človeka v naravno okolje je znižana sposobnost zadrževanja vode. Za zadrževanje vode so pomembna obraščena rečna korita, mrtvice in rečni rokavi, poplavni logi in druga rahlo ugreznjena zemljišča, ki so občasno poplavljeni. Če bi pri načrtovanju posegov ohranjali ali obnovili takšna območja, bi naravi pomagali zadrževati vodo v pokrajini in bi tako znižali konice visokih voda, odtok vode pa bi se enakomerno porazdelil na daljše obdobje.

Zgodba o življenju in pokrajini

Čprav v Julijskih Alpah pade največ padavin, v naših gorah ni veliko mokrišč.

Porozna narava našega visokogorja ne omogoča stalnih površinskih voda, saj si voda hitro poišče pot v podzemlje. Zato je v naših gorah nekaj manjših ledeniških jezerc, veliko bolje pa so razviti mogočni podzemeljski sistemi in bogati kraški izviri na robu gora. Po drugi strani pa so na Pokljuki in Jelovici, predvsem pa na Pohorju, kjer kamnine ne prepuščajo vode, razvita šotna barja, ena najbolj južnih v Evropi. Na Bloški planoti srečamo drugi tip barij, to so nizka barja s prav tako izjemno zanimivimi rastlinskimi in živalskimi vrstami.

Kal v Savinjskih Alpah

Ribniško jezero na Pohorju

Resolucija naj bi spodbudila države pri varovanju gorskih mokrišč.

Leta 2002 je bila na zasedanju Ramsarske konvencije sprejeta resolucija o ohranjanju in trajnostni rabi mokrišč, da bi spodbudila države k dejavnejši vlogi pri varovanju gorskih mokrišč na državni in mednarodni ravni.

Plavček *Rana arvalis*

Tudi v Sloveniji smo uzakonili naravi prilagojen razvoj.

Voda je v slovenski zakonodaji opredeljena kot naravni vir, ki ga moramo zaradi ekološke vloge varovati. Trajnostno upravljanje z vodami v Evropi določa direktiva o vodah (Water Framework Directive). Leta 2002 smo sprejeli zakon o vodah, ki je tudi pri nas formalno vpeljal načelo trajnostnega upravljanja z vodami. Kar pomeni, da moramo na porečja gledati celovito in s sodelovanjem nas vseh. Zavarovanja, varstveni režimi, podeljevanje dovoljenj in koncesij za rabo vode ter izdajanje vodnih soglasij pri posegih so le del takšnega pristopa. Z načrti upravljanja z vodami (River Basin Management Plans) pa bomo varovali tudi ekološke lastnosti vodnega okolja in izpolnjevali svoje obveznosti do sosednjih držav in Evrope.

Savinja

Dravinja

Babičev mlin na Muri

Donavo smo začeli reševati.

Sodelovanje med državami porečja, ki si prizadevajo za trajnejšo ohranjanje Donave in njenih pritokov, vodi Mednarodna komisija za zaščito reke Donave (ICPDR) s sedežem na Dunaju. Znotraj ICPDR delujejo skupine strokovnjakov, ki si na različnih področjih prizadevajo pripraviti celovit načrt za upravljanje z vodami po posameznih porečjih. Poleg tega na območju reke Donave in njenih pritokov delujejo številne nevladne okoljske organizacije, ki si vsaka po svoje prizadevajo ohraniti naravo čim bolj nedotaknjeno. Da bi bilo sodelovanje med vsemi organizacijami lažje, je bil leta 1999 ustanovljen Donavski okoljski forum (DEF) kot združenje organizacij, ki želijo doseči skupen jezik pri izvajanju okoljske zaščite reke Donave.

Porečja so eden najpomembnejših naravnih sistemov.

Reka je osnovna žila porečja, h kateremu spadajo še pritoki, obrežna mokrišča, poplavna območja in ozemlja, s katerih voda odteka v reko. Vse to je sestavni del zapletenega življenjskega kroga, v katerega pogosto posega človek, usklajeno upravljanje porečij pa je bilo pri tem prej izjema kot pravilo. Gre namreč lahko za izredno velika območja, ki si jih pogosto deli nekaj sosednjih držav, na katerih živi veliko število ljudi z zelo različnimi potrebami. Ponavadi vsak upravlja svoj del drugače od drugih. Da je razdrobljenost še večja, imajo tudi znotraj ene države različni porabniki različne interese.

Pogled na Donavo z Devina pri Bratislavi

Razdrobljenost je povzročila zmedo.

Tisti, ki so skrbeli za oskrbo z vodo, za varstvo pred poplavami in za plovbo, pogosto niso bili usklajeni s tistimi, ki so bili odgovorni za upravljanje ekosistemov, ki vplivajo na življenje porečja. Celostno upravljanje porečja, v katerem so gospodarske, družbene in ekološke potrebe trajnostno uravnotežene, je postalo ključni izziv evropskih držav. Še posebej to velja v primeru porečij, ki jih delijo državne meje.

Reka Donava je druga najdaljša reka v Evropi.

Donava je dolga 2780 km. Njeno porečje pokriva 817000 km², deli pa si ga 17 držav, kjer živi več kot 80 milijonov prebivalcev. Reka Donava ni zgolj neprecenljiva naravna dobrina. Že stoletja je zibelka kulture in civilizacije ter vir pitne vode za 20 milijonov ljudi. Tudi dve tretjini slovenskega ozemlja sodita v donavsko porečje z glavnimi rekami Savo, Dravo in Muro. Predvsem slednji sta pravi zakladnici pestrega rastlinstva in živalstva.

V preteklosti smo reko močno spremenili.

Razvoj industrije, urbanizacija, intenzivno kmetijstvo in rečne regulacije so povzročili, da je danes Donava zelo ogrožena. Stopnja ohranjenosti in ukrepi za ohranitev Donave so v vsaki državi drugačni, prav tako kot so drugačni pristopi k njenemu varstvu. Toda reka ne pozna meja. Če države ne bodo sodelovale in usklajeno ukrepale za ohranitev dragocene biotske raznovrstnosti donavskega porečja, bodo z reko odplavala tudi njena številna bogastva.

Beli lokvanj *Nymphaea alba*

Bela štorcklja *Ciconia ciconia*

Zgodba o evropski lepotici

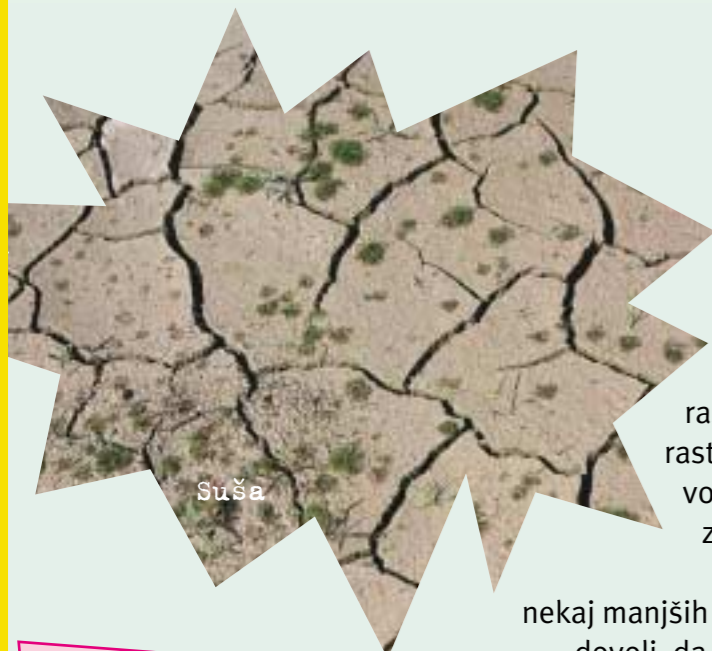
Žlezava nedotika *Impatiens glandulifera*

Vdori tujerodnih vrst spreminjajo okolje.

Vrstam, ki se v novem okolju začno širiti na račun obstoječih vrst, pravimo invazivne vrste. Najmanj možnosti imajo v uravnoteženih ekosistemih, kot je na primer naravno ohranjen gozd, najlaže pa se razmahnejo v prehodnih življenjskih okoljih, kot so na primer gozdne poseke, prostor ob poteh, železniški nasipi in seveda rečna obrežja.

O azijski rastlini, ki je ušla iz vrtov

Ob rekah in potokih danes lahko opazimo druge rastline kot v času naših dedov. Zelo opazna je žlezava nedotika *Impatiens glandulifera*, azijska rastlina, ki je podivjala iz vrtov. Podobno se je razkomolčila tudi oljna bučka *Echynocystis lobata*, ki jo prepoznamo po napihnjenih plodovih.

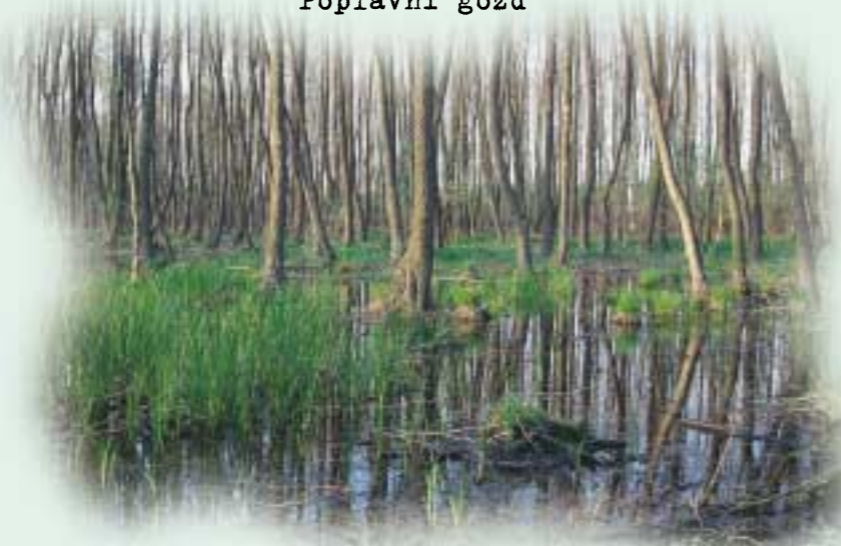

Suša

O vodni solati, ki je zatrla druge vodne rastline

Vodna solata *Pistia stratiotes* je tropska vodna rastlina, ki je v Slovenijo prišla kot priljubljena rastlina akvaristov. Čeprav nizkih zimskih temperatur vodna solata na prostem ne more preživeti, je zanimivo, da se je močno razširila v mrtvici Save pri Čatežu. V mrtvico se namreč iz Čateških toplic zliva nekaj manjših toplih izvirkov, kar je ob bregu mrtvega rokava dovolj, da prepreči pomrznenje. Morska solata je tako prekrila vodno gladino in zatrla vse druge vodne rastline ter vodnim prebivalcem mrtvice spremenila življenjske razmere.

Poplavni gozd

O postrvi, ki je izrinila svoje sorodnice

Do začetka 20. stoletja je bila soška postrv *Salmo marmoratus* edina vrsta postrvi v jadranskem porečju. Do "genskega onesnaženja" je prišlo leta 1906, ko so ljudje naselili zarod potočne postrvi v izvorni del Soče in nekatere druge vodotoke. V zadnjih 20 letih preteklega stoletja je predstavljal ulov soške postrvi v Posočju le še 2 % celotnega ulova (v kg), medtem ko je bil delež potočne postrvi 78 %. Ostalo so njuni križanci. V Sloveniji živi čista soška postrv le še v nekaterih vodotokih zgornjega Posočja.

Vsi za mokrišča, mokrišča za vse

CEPA je okrajšava za komuniciranje, izobraževanje in ozaveščanje javnosti o pomenu in vlogi mokrišč v vsakdanjem življenju.

Moto programa CEPA za obdobje od 2003 do 2008 je:

"Vsi skrbimo za preudarno rabo mokrišč"

("People acting for the wise use of wetlands.")

Cilj programa je vključevanje posameznika v aktivno skrb za mokrišča.

Nagrajna ekskurzija Zavoda za šolstvo na Cerknjsko jezero. (Foto: Peter Skoberne)

www.ramsar.org

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PROSTOR IN ENERGIJO

www.gov.si/mop/

Danube Environmental Forum
www.de-forum.org

Založnik: Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS, Dunajska c. 48, 1000 Ljubljana,
Besedilo: Gordana Beltram, Peter Skoberne, Lidija Globevnik, Meta Povž, Milan Vogrin

Fotografije: Milan Vogrin

Oblikovanje besedila in lektura: Igor Medjugorac, Stereo d.o.o.

Priprava in tisk: Trajanus d.o.o.

Ljubljana, februar 2004

Zgodbe o tem, zakaj

Čopasti ponirek *Podiceps cristatus*

Mokrišča so območja, v katerih narava zbira vodo. Ker zadržujejo vodo, nas varujejo pred poplavami, čistijo naše vode ter nudijo zatočišča številnim rastlinam in živalim. Mokrišča so pomemben ekosistem, ena glavnih postaj pri kroženju vode ter bogat vir rib, krme in lesa.

Skrbeti za to, da bodo mokrišča imela vedno dovolj vode, je izjemnega pomena za tvojo prihodnost.

Naravna streluša *Sagittaria sagittifolia*

Rački ribniki

